

15. Nelson G. An Introduction to English Grammar / G. Nelson, S. Greenbaum. — NY : Routledge, 2013. — 292 p.
16. Moravcsik E. An introduction to syntactic theory / E. Moravcsik. — London : A & C Black, 2006. — 263 p.
17. Mönnink I. On the Move: The Mobility of Constituents in the English Noun Phrase: a Multi-method Approach / I. Mönnink. — Amsterdam : Rodopi, 2000. — 188 p.
18. Quirk R. A Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik — L., N.Y. : Longman, 1985. — P. 59–99, 375–405.
19. Radford A. Transformational syntax: A student's guide to Chomsky's extended standard theory / A. Radford. — Cambridge : University Press, 1981. — 402 p.
20. Richards J.C. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics / J.C. Richards, J. Platt, H. Platt. — Essex : Longman, 1997. — 423 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

21. Boston University Noun Phrase Corpus [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nprcorpus.bu.edu/>

В статті розглядаються основні підходи до дефініції «фрази», в частині «іменна фраза», крізь призму різних лінгвістических студій і їх представителів. Ісследовані типичні структурні компоненти і функції іменних фраз в англійському мові. Опіраючись на результати наукових досліджень останніх десятиліть, а саме Х-стріх теорії, проілюстровані приклади іменних фраз в світлі генеративної граматики.

Ключові слова: фраза, іменна фраза, модифікатор, детермінант, постмодифікатор.

The article considers different approaches to the definitions of "phrase" and "noun phrase" suggested by representatives of various linguistic paradigms. The paper highlights basic structural components of NPs in English used in British Press on the basis of the data provided by Boston University Noun Phrase Corpus. The results of the analysis are interpreted in the light of the X-bar theory. Primary grammatical functions of NP are described in regard to its sentence position.

Key words: phrase, noun phrase, determiner, modifier, pre-modifier, post-modifier.

УДК 811.111'42'37:808.5:801.631.5

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ РИТОРИЧНИХ ПИТАНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ВІРШОВАНОМУ МОВЛЕННІ

Юркова К.О.,

Херсонський державний університет

У статті систематизовано наукові підходи до вивчення риторичних питань у мові та мовленні, зокрема поетичному. Обґрунтовано власний комунікативно-прагматичний підхід до дослідження риторичних питань в американському поетичному дискурсі й виявлено їх функції, що сприяє адекватній інтерпретації тексту та визначенню комунікативно-прагматичних властивостей риторичних питань, спрямованих на забезпечення перлокутивного ефекту, тобто втілення авторської інтенції впливу на читача.

Ключові слова: комунікативно-прагматичні властивості, риторичні питання, перлокутивний ефект, авторська інтенція.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

У традиційних синтаксичних студіях феномен «речення» розглядається як явище, з одного боку, мовного, а з іншого — мовленнєвого порядку, що уможливорює щонайменше двовекторність його тлумачення — номінативний і комунікативний аспекти. Обидва вони виявляються пов'язаними з трихотомічною природою мовного знака — формою, змістом і функцією. Тож і риторичне питання як різновид речення має розглядатись як одиниця синтаксичного рівня, яка, будучи структурно унормованою, вирізняється певними семантичними особливостями та має певну функціональну специфіку.

Думка Р. Якобсона про відмінності поетичного мовлення від повсякденного і навіть від художнього прозового, висловлена ним у статті «Поэзия грамматики и грамматика поэзии» [31, 462–482], надихнула лінгвістів на виявлення особливостей функціонування різних категорій граматики, виражених певними частинами мови чи синтаксичними конструкціями, у поетичному мовленні. Так, у річищі когнітивної лінгвістики з позицій лінгвосинергетичного підходу виявлено особливості реалізації категорії займенників в американській поезії [26, 147–148], на основі когнітивно-прагматичного підходу встановлено когнітивно-прагматичні властивості імперативних конструкцій в англomовному поетичному дискурсі [15, 5], а у світлі лінгвокогнітивного і синергетичного підходів визначено роль питальних конструкцій у побудові текстових світів в англomовних поетичних текстах [6, 145; 29, 58–60]. Риторичні запитання в американських поетичних текстах не отримали достатнього висвітлення, що і зумовило проблематику нашого дослідження.

Актуальність статті визначається її відповідністю спрямуванням наукових розвідок з проблем синтаксису, зокрема поетичного тексту, на встановлення комунікативно-прагматичних властивостей синтаксичних конструкцій. Дотепер риторичні питання як певним чином граматично оформлений тип синтаксичних конструкцій поетичного тексту не отримали вичерпного опису в лінгвістиці у світлі новітніх підходів і методів дослідження. Актуальність дослідження посилюється поширеністю риторичних питань в поетичному мовленні та відсутністю систематичного опису їх стилістичних особливостей та прагматичних властивостей.

З'ясування когнітивно-комунікативної ролі та місця риторичного питання у синтаксичному аранжуванні поетичного тексту уможливорює його адекватну інтерпретацію, а розкриття комунікативно-прагматичного потенціалу питальних речень сприяє виявленню авторської комунікативної інтенції і прихованих смислів.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні комунікативно-прагматичних властивостей риторичних питань в англomовному віршованому мовленні. **Об'єктом дослідження** постають риторичні питання в англomовному віршованому мовленні. **Предметом вивчення** — комунікативно-прагматичні особливості їх функціонування в поетичному тексті.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що специфіка функціонування у поетичному мовленні зумовлена домінантними властивостями поетичного тексту: образністю, емотивністю, естетичною значущістю. Вживання риторичних конструкцій є одним із виявів прагматичної спрямованості поетичних текстів, авторської інтенції на створення емоційного відгуку.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Риторичне питання (РП) відоме і широко вживається ще з часів Античності. З Античності до Нового часу РП відносилось до фігур думки, які визначались і описувались як певні типові прийоми впливу на слухача» [18, 77].

Вітчизняні та російські лінгвістичні довідкові видання визначають термін «риторичний» як прикметник до «риторика» і подають дефініцію цього поняття як «піднесений, переповнений словами і виразами, що розраховані на привертання уваги, підсилення враження від висловленого» [36, 389; 37, 237; 39, 356]. Термін «риторичне питання» позначає особливу синтаксичну конструкцію, сутність якої полягає у перекладенні граматичного значення питальної форми [5, 84]. Тобто РП має одночасно диференційні ознаки питальних (зовнішня питальна форма) і розповідних (зміст повідомлення) речень. РП тлумачиться і як фігура мовлення, засіб відтворення діалогу з уявним співрозмовником [41, 551]. Питання адресатові не розраховане на відповідь, коли відповідь неможлива чи зайва або вміщена чи смислово сконденсована в самому питанні [41].

Аналітичний огляд наукового доробку, присвяченого вивченню РП у віршованому мовленні, дає змогу виокремити такі основні підходи: структурно-семантичний, стилістичний, когнітивно-комунікативний, комунікативно-прагматичний.

Структурно-семантичний підхід до вивчення РП акцентує увагу на особливостях їх синтаксичної організації та семантики (І.Р. Гальперін, В.І. Горелов, О.О. Калініна, Ю.М. Скребньов, С.Т. Шабат та ін.). РП розуміють як особливий синтаксичний тип номінативних одиниць, як факт системи мови, якому відповідає певний тип думки, що утворює мовну семантику речення [1, 45].

РП вживаються з метою привертання уваги до ситуації, емоційного підкреслення думки/події, містять відтінки подиву, іронії, виражають напруження почуттів, спонукають до роздумів, відображають авторське ставлення [22, 111–112]. Адресат художнього твору сприймає ідеї автора не методом логічного аналізу, а через співпереживання його героям, часом навіть не фіксуючи на свідомому рівні ті чи інші висновки під час читання, а осмислюючи їх вже пізніше. Напруженню почуттів у читанні тексту може допомагати взаємодія РП з іншими виражальними синтаксичними засобами, наприклад, парцеляцією, анафорою та повтором [22].

Прихильники семантичного підходу заклали основи для когнітивного тлумачення РП. На їхню думку, реченню як певному типу мовних одиниць, як факту системи мови відповідає певний тип думки, який відбиває семантику речення. РП постає як більш загальна мисленнева побудова, що поєднує думку-судження, думку-запитання, думку-спонукання як свої різновиди [25, 102–105]. Основними диференційними ознаками цієї побудови (логемі) є предикативність (співвіднесеність змісту повідомлюваного з дійсністю), модальність (ставлення мовця до повідомлюваного) та відносна завершеність думки. Загальний тип логемі й виступає як семантика речення [25].

За семантичними і структурними ознаками виділяють такі типи РП: власне риторичні питальні речення, невласне риторичні питання [13, 38]. До власне риторичних питальних речень відносяться такі, які за допомогою «зворотної констатації» висловлюють судження — відповідь. При цьому позитивні конструкції містять приховане імпліцитне заперечення, негативні — твердження. Невласне риторичні питання містять такі питально-відповідні єдності, за допомогою яких мовець ставить запитання не для отримання відповіді — він сам обов'язково відповідає на питання, щоб привернути увагу слухача до свого повідомлення [25].

РП розглядаються в опозиції до власне питань, котрі мають питальні елементи у структурі, але не спрямовані на отримання інформації, що не має інтерогативної семантики. У науковій літературі вони отримали назву інтерогативів (О. Єсперсен), рефлексивних питань (О.В. Падучева).

У фокусі семантичного підходу модальність тлумачиться як доволі розлога семантична категорія, структурно-змістовний обсяг і функціональна ієрархія значень якої визначаються двоаспектністю речення (висловлення) — його номінативним (диктумним) і комунікативним аспектами [28, 90–94]. Семантичний підхід до вивчення РП завжди передбачає виявлення їх модальності як способу суб'єктивації поетичного мовлення, емотивних характеристик тексту та його експресивності.

Стилістичний підхід орієнтовано на встановлення ролі РП у створенні образності, експресивності та розкритті стилістично значущих аспектів змісту. Як відомо, РП — найбільш вивчена у стилістиці форма транспозиції [19, 159]. І.Р. Гальперін виділяє РП як спеціальний синтаксичний стилістичний прийом, суть якого полягає у зміні граматичного значення питального речення [35, 244]. Розмірковуючи над стилістичними функціями РП, лінгвісти відзначили, що у поетичному тексті вони використовуються і для того, щоб привернути увагу, посилити враження, підвищити емоційний тон, створити піднесеність [19, 159].

З позицій *комунікативно-прагматичного підходу* РП постає як конструкція, що впливає на почуття і думки адресата [24, 104]. РП характеризується як ефективна фігура діалогізації монологічного мовлення, що слугує для смислового й емоційного виділення його семантичних центрів, формування емоційно-оцінного відношення адресата до предмета мовлення, а також для інтенсифікації перлокутивного ефекту [24]. Перлокутивний ефект впливає на успішність спілкування, при якому адресант прагне вирішити поставлені ним комунікативні завдання та отримати прогнозований вплив на адресата. РП можуть використовуватись у поетичному тексті як засіб відтворення роздумів, власних переконань та думок поета.

Згідно з лінгвопрагматичною концепцією В.Л. Наєра, мовна прагматика постає як «осередок впливового потенціалу тексту» [17, 9]. Прагматика тексту нерозривно пов'язана з його адресованістю, усіма іншими аспектами, категоріями і типами інформації [2, 93; 11, 39; 10, 55].

У світлі когнітивної конструкційної граматики (А. Гольдберг, Ч. Філлмор, П. Кей) питальні синтаксичні конструкції розглядаються як лінгвокогнітивні конструкти (construals), що інкорпорують концептуальний зміст (концептуальні ознаки концепту «волевиявлення») і його вербальне вираження.

Осмислення й узагальнення наукового доробку з проблеми функціонування питальних конструкцій у віршованому мовленні уможливило формулювання власного інтегративного підходу. Цей підхід передбачає не лише осмислення й поєднання різних поглядів, але й удосконалення, адаптацію нових лінгвокогнітивних методів до традиційного аналізу художньої семантики РП, а також на основі досліджень функціональних особливостей питальних конструкцій у поетичному тексті пояснення взаємодії між мовленням та мисленням, знанням і його втіленням у словесну тканину тексту [6, 145].

Аналіз функціонування РП та визначення комунікативно-прагматичних властивостей, що пропонується у нашому дослідженні, базуються на інтегрованому підході до їх тлумачення та вивчення у мові та мовленні, що інкорпорує структурно-семантичний, стилістичний, когнітивно-комунікативний та комунікативно-прагматичний підходи. У контексті цієї статті, зважаючи на її обсяг, виявимо лише комунікативно-прагматичний потенціал РП, що зумовлює його функції у поетичному тексті.

Інтерпретаційно-текстовий і функціональний аналізи РП в поетичному мовленні засвідчили, що вони виконують різні функції. До основних функцій РП відносимо апелятивну, сутєстивну, інтертекстуальну, які сприяють підвищенню емоційного тону мовлення, посиленню прагматичного ефекту висловлення. РП передають настрій поета, допомагають розкрити характер описуваної ситуації, посилюють емотивність всієї тканини поетичного тексту:

*Why shall I keep the old name?
 What is a name anywhere anyway?
 A name is a cheap thing all fathers and mothers leave each child:
 A job is a job and I want to live, so
 Why does God Almighty or anybody else care whether I take a new name to go by? [43, 11].*

У наведеному тексті “Blacklisted” (Chicago poems) поета К. Сендберга РП “Why does God Almighty or anybody else care whether I take a new name to go by?” виступає питанням до обставини причини з питальним займенником “Why” (Why-question) і постає у вигляді складного речення. Цей вірш закінчується РП, тобто питання знаходиться у фінальній позиції поетичного тексту. Останній поетичний рядок є вирішальним у розумінні головної ідеї вірша, завдяки йому автор отримує можливість донести до адресата низку прагматичних намірів: спонукання до реакції на поставлене РП “Чому Всемогутнього або когось ще хвилює, чи зможу я взяти нове ім’я?”, навіювання своїх почуттів та думок читачеві, вплив на емоції та підсвідомість, привернення уваги до РП, спроба переконати адресата у проблемності висвітлюваного питання. РП має потужну прагматичну впливовість у віршованому тексті.

Спираючись на когнітивно-нарративні прийоми текстової організації, притаманні художньо-поетичному стилю мислення епохи модернізму та постмодернізму, визначені О.А. Бабелюк [4, 12–13], виокремлюємо діалогічну та інтертекстуальну функції питальних конструкцій у поетичному дискурсі.

Так, в аналізованому поетичному тексті наявна алюзія (натяк на загальновідомий літературний факт, уживаний у художньому творі як риторичний прийом) на подібне питання В. Шекспіра у трагедії «Ромео і Джульєтта»:

*What’s in a name? That which we call a rose
 By any other name would smell as sweet.*

What’s in a name? — відоме питання, поставлене В. Шекспіром. У трагедії Джульєтта запитує: *What’s in a name? “A rose by any other name would smell as sweet”* («Троянда пахне трояндою, хоч трояндою назви її, хоч ні»), — і наголошує на тому, що ім’я не має ніякого значення, адже найголовніше залишатися людиною.

У вірші “Blacklisted” автор акцентує увагу на тому, що ім’я, яке ми отримуємо від народження, повинно бути придатним у всіх фазах нашого життя. Ім’я не тільки подарунок на день народження від наших батьків, але й на все життя.

Для поета його власне ім’я є ніби лейблом, котрий батьки дають дитині: “A name is a cheap thing all fathers and mothers leave each child”. Ім’я дістається легко кожній людині від народження. Довге чи коротке, воно все одно триває лише від народження до смерті людини. На думку поета, для батьків надання імені дитині є працею. Вибір імені для дитини — один з найбільш хвилюючих моментів у житті батьків.

Завдяки РП “Why does God Almighty or anybody else care whether I take a new name to go by?” розкривається головна ідея вірша: “У тебе може бути будь-яке ім’я, але найголовніше те, щоб ти був гідною людиною”.

Аби краще зрозуміти прагматичні властивості РП та функції, які вони набувають у поетичному тексті, звернімося до вірша К. Сендберга “Cheap blue” («Дешева блакить»), у якому символічного значення набуває епітет *блакить* та весь поетичний текст:

*Hill blue among the leaves in summer,
 Hill blue among the branches in winter —
 Light sea blue at the sand beaches in winter,
 Deep sea blue in the deep, deep
 Prairie blue, mountain blue,
 Who can pick a pocketful of these blues,
 A handkerchief of these blues,
 And go walking, talking, walking as though
 God gave them a lot of loose change
 for spending money, to throw at the birds,
 to flip into the tin cups of blind men? [43, 387].*

Не менш важливу роль у формуванні прихованого змісту цього вірша, конкретизуючи та скріплюючи його підтекстову образну структуру, відіграє РП “Who can pick a pocketful of these blues, a handkerchief of these blues, and go walking, talking, walking as though God gave them a lot of loose change for spending money, to throw at the birds, to flip into the tin cups of blind men?”, відповідь на яке повинен (а може, й не повинен) дати читач. РП виступає не лише гармонізатором композиційно-змістової частини твору, але й сприяє ак-

центруванню уваги адресата на смисл буття, безцінність та неповторність життя в усіх його проявах та іпостасях. У віршованому творі РП розміщене у фінальній позиції, що є дуже частим явищем у поезії. Такий прийом виражає експресивність та сприяє діалогізації мовлення.

Діалогізація художнього дискурсу розуміється як акт комунікації між адресантом (автором) та адресатом (читачем). Ці основні антропоцентри процесу діалогізації є суб'єктами мовленнєвої художньої комунікації, внутрішній план якої — комунікація «персонаж — персонаж», а зовнішній — комунікативна лінія «автор — читач» — залежать від соціально-культурної, етнічної, психологічної складових дискурсивного контексту (І.С. Шевченко). В основі діалогічної функції лежить реалізація дискурсивних категорій інтенціональності та адресності (І.С. Шевченко), тобто така функція сприяє реалізації авторського наміру вплинути на читача. У РП ця функція реалізується найбільшою мірою і тісно пов'язана із сугестивною. У сучасній лінгвістиці сугестія (навіювання) розуміється як сукупність засобів і прийомів спрямованого впливу на підсвідомість особистості (Т.Ю. Ковалевська, О.С. Ісерс). У контексті нашої роботи сугестивна функція РП проявляється у наведених віршованих текстах, в яких автор навіює читачеві свої думки і почуття, підпорядковує собі за допомогою навіювання підсвідомість читача. Сугестія розуміється як авторський гіпноз, завдяки якому адресат сприймає ідеї автора та наслідуює їх.

Прагматична властивість питальних конструкцій полягає в їхній ілюкативній силі, спрямованій на реалізацію комунікативної інтенції автора. Так, комунікативний намір спонукати читача до пізнавально-творчої активності увиразнюється в тексті через вживання архетипних символів. В енциклопедії символіки та геральдики іменник *hill* уособлює Церкву Христову, гору дому Господнього. Взагалі пагорб пов'язаний з ідеєю медитації та духовного піднесення. Скелі і вершини гір близькі до Бога. Іменник *mountain* (гора) часто сприймається як образ світу, модель всесвіту, в якій відображені всі основні елементи і параметри космічного устрою. Гора знаходиться в центрі світу — там, де проходить його вісь (*axis mundi*). *Money* як символ означає, що віра, подібно до грошей, може бути фальшивою; це знак, що є еквівалентом вартості, багатства.

Blue — колір, який найбільш часто розглядається як символ всього духовного і в більшості міфологічних систем асоціюється з божеством. Небесно-блакитний — колір Великої Матері, Цариці Небес, і всіх богів або сил Неба. Основні значення — нескінченність, вічність, свобода, холодність, істина, відданість, вірність, віра, чистота, мудрість, розсудливість, широта душі, духовність, духовне та інтелектуальне життя, світ, спокій, небо, повітря, вітер, чудове, абстрактне (світло-блакитний). Синій символізує відхід від матеріального світу і політ звільненої душі до Бога.

У поетичному рядку з дієсловом *pick up* та поряд з іменниками *a pocketful, a handkerchief* — *blue* (блакить) виступає у ролі іменника, але втрачає денотативне значення кольору та у наступних рядках набуває конотативного значення — безцінність. Блакить асоціюється зі свободою, безцінністю та чистотою. РП вживається для того, щоб дати можливість людині замислитися над тим, що є найважливішим для неї — гроші чи життя? Поет дає можливість поміркувати над такими важливими питаннями: «Хто ми по суті своїй? у чому істинний сенс життя? Адже життя людське — дуже дорогий дар. Чи замислювались Ви про те, наскільки безцінне життя?» у людей, які народжуються, Бог вкладає зародки найрізноманітнішого життя, й залежно від того, як кожен про них дбає, вони виростуть і дадуть свої плоди. У наведеному тексті автор акцентує увагу читача саме на заголовку вірша “*Cheap blue*” тому, що заголовок — це ключ до змісту, до всього, що відображується поетом. Назва вірша перегукується з поняттями *дешевий, безцінний, коштовний*, наведеними у поетичному тексті. Автор наголошує на тому, що у нас немає нічого дорожчого за життя. Вживання РП у тексті виконує апелятивну функцію, оскільки акцентує увагу на головній темі вірша: «Для того щоб бути щасливою людиною, непотрібно бути багатим». Цінність полягає у житті людини, а не в грошах. Поет закликає нас цінувати кожен мить нашого життя, безпосередньо жити і не сумувати. Саме до цієї думки намагається привести нас автор завдяки поставленим РП.

У вірші РП є прагматичним феноменом, у якому закладена інтенція поета. За допомогою РП автор намагається вплинути на читача, наштотувати на роздуми про сенс життя, про його цінність, допомогти зрозуміти читачеві, що саме для нього є життям. РП у поетичному тексті завдяки апелятивній функції допомагають збуджувати додаткові почуття, образи, емоції, що базуються на власному світогляді читача. У тесті РП оформлюється як інформативне з питальними словом *Who*. РП з питальними словом *Who* можна розглядати як верифікативне, тому що воно завжди виражає реакцію на повідомлення, що міститься у передтексті. Верифікативне питання завершує цілий текст поетичного твору.

У тексті поет використовує такий стилістичний прийом логічного виділення ключових слів висловлювання, як обрамлення (повтор, при якому елемент, що стоїть на початку мовного відрізка, повторюється наприкінці, займаючи у такий спосіб психологічно найбільш виразно виділені синтаксичні позиції у реченні): “*Deep sea blue in the deep, deep*”. Завдяки цьому прийому автор привертає увагу читача до тек-

сту, підкреслює його значущість, посилює емоційний вплив на адресата. Також повторення одного і того ж слова не тільки може привертати увагу читача до повторюваного елемента, але й додавати нових відтінків його змісту.

Висновки. Особливість РП полягає в тому, що вони не вимагають відповіді, оскільки відповідь міститься в самому питанні. РП являють собою конструкцію, в якій форма та зміст знаходяться в асиметричних відносинах: за формою це питальне речення, а за змістом — повідомлення.

РП призначені для того, щоб викликати певний емотивний стан, створювати ілюзію розмови, діалогу, що начебто відбувається у присутності читача і за його участю. Завдяки РП здійснюється прагматичний вплив на адресата.

РП є одним з важливих чинників формування поетичного підтексту, який виявляється завдяки сугестивній функції таких питань.

З точки зору комунікативно-прагматичного підходу РП — виразні засоби, що слугують для формування емоційно-експресивних відтінків у тексті. У проаналізованих нами віршах Карла Сендберга вони виконують апелятивну, діалогічну, сугестивну та експресивну функції. Завдяки апелятивній функції РП автор намагається вплинути на свідомість адресата, збудити додаткові почуття, думки, емоції та образи, котрі базуються на власному світогляді читача.

Проаналізований матеріал дослідження показав, що головна функція РП — вираження емоцій, оцінок, експресивно-емоційного ствердження чи заперечення, ввічливого спонукання, підтримування контакту.

Комунікативно-прагматичні властивості РП зумовлюють розмаїття їх функцій, спрямованих на відтворення авторського задуму й здійснення перлокутивного ефекту на читача. Залежно від перлокутивної сили виділяємо діалогізуючу, апелятивну, сугестивну й інтертекстуальну функції РП. У свою чергу, реалізація кожної із них пов'язана з дистрибуцією, тобто з розташуванням РП у поетичному тексті (у сильних чи слабких позиціях), а також з їхньою когнітивно-семантичною структурою. Звідси **перспективи подальшого дослідження** вбачаються у вивченні структурних, когнітивних й семантичних властивостей та подальшій класифікації РП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алфьорова Н.С. Функціонування питальних речень у сучасних американських текстах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Н.С. Алфьорова. — Херсон, 2012. — 229 с.
2. Азнаурова Э.С. Прагматика художественного слова / Э.С. Азнаурова. — Т. : Фан, 1988. — 122 с.
3. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка / И.В. Арнольд. — 2-е изд., перераб. — М. : Просвещение, 1981. — 295 с.
4. Бабелюк О.А. Поетика постмодерністського художнього дискурсу: принципи текстотворення (на матеріалі сучасної американської прози малої форми) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 / О.А. Бабелюк. — К. : Б.в., 2010. — 32 с.
5. Базан О.М. Риторичне питання: логічний чи лінгвістичний феномен? / О.М. Базан // Зб.наук.праць. — КНУ, 2013. — Вип. 43 (I). — С. 80–88.
6. Белехова Л.І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії): [моногр.] / Л.І. Белехова. — Херсон : Айлант, 2002 — 368 с.
7. Богданов В.В. Риторика и прагматика / В.В. Богданов // Риторика и синтаксические структуры : тезисы докладов и сообщений. — Красноярск, 1988. — С. 11–14.
8. Ван Синь. Фигуры речи как реализация параллелизма и их назначение в публицистике / Ван Синь // Журналистика и культура русской речи. — 2004. — № 1. — С. 7–10.
9. Вихованець І.Р. Граматика української мови: Синтаксис / І.Р. Вихованець. — К. : Либідь, 1993. — 368 с.
10. Водяницька Ю.П. Метафора та лінгвокогнітивні характеристики в аспекті адресованості художнього тексту / Ю.П. Водяницька // Вісник КДЛУ. — Серія «Філологія». — Вип. 1. — К., 1997. — С. 54–64.
11. Воробьева О.П. К вопросу о таксономии адресата художественного текста / О.П. Воробьева // Текст и его категориальные признаки. — К. : Киев. гос. пед. ин-т ин. языков, 1989. — С. 39–46.
12. Галкина-Федорук Е. Современный русский язык. Синтаксис / Е. Галкина-Федорук. — М. : Изд-во МГУ, 1954. — 365 с.
13. Дашкова Ю.С. Риторический вопрос в структуре аргументативного высказывания / Ю.С. Дашкова // Вестник КемГУ. — 2013. — № 2 (54). — Т. 2. — С. 38.
14. Дудик П.С. Стилистика української мови : навч. посіб. / П.С. Дудик. — К. : ВЦ «Академія», 2005. — 368 с.

15. Заболотська О.В. Імперативні синтаксичні конструкції в англomовному поетичному дискурсі: когнітивно-прагматичний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / О.В. Заболотська. — Херсон, 2012. — 200 с.
16. Загнітко А.П. Теоретична грамати́ка сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А.П. Загнітко. — Д. : ТОВ «ВКФ «БАО»», 2011. — 992 с.
17. Ільченко О.М. Про жанрову варіативність англomовної наукової статті // Мовні і концептуальні картини світу / О.М. Ільченко. — К. : Вид-во КДУ ім. Т. Шевченка, 1999. — С. 125–127.
18. Кильмухаметова Е.Ю. Риторические вопросы как косвенные речевые акты (на материале французского языка) / Е.Ю. Кильмухаметова. — Вип. 4 (55). — Томск, 2006. — С. 77–82.
19. Лихошерст Н.И. Стилистический синтаксис // Стилистика английского языка : учеб. / А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко. — К. : Вища шк., 1991. — С. 137–163.
20. Маслова В.А. Введение в лингвокультурологию / В.А. Маслова. — М. : Наследие, 1997. — 208 с.
21. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І. Мацько, О.М. Мацько. — К. : Вища шк., 2003. — 311 с.
22. Мелкумова Т.В. Виразальні можливості риторичних питань у писемному інформаційному мовленні / Т.В. Мелкумова. — 2009. — С. 108–112.
23. Норман Б.Ю. Лингвистическая прагматика (на материале русского и других славянских языков) : курс лекций / Б.Ю. Норман. — Минск, 2009. — 183 с.
24. Палійчук А.Л. Риторичні питання і риторичні твердження як елементи наративного коду інтимізації / А.Л. Палійчук // Нова філологія : зб. наук. пр. — Запоріжжя : ЗНУ, 2010. — № 39. — С. 142–148.
25. Панкова М.В. Еволюція лінгвістичних поглядів на питальні речення: семантичний і комунікативний аспекти / М.В. Панкова // Філологія. Мовознавство : наук. пр. — Вип. 92. — Т. 105. — 1999. — С. 102–105.
26. Петренко Н.В. Займенник у віршованих текстах американської поезії: когнітивно-семіотичний та лінгвосинергетичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Н.В. Петренко. — Херсон, 2008. — 203 с.
27. Почепцов Г.Г. Предложение. Теоретическая грамматика современного английского языка / Г.Г. Почепцов, И.П. Иванова, В.В. Бурлакова. — М. : Высшая шк., 1981. — С. 161–281.
28. Рогозина Е.В. О составе модальных значений и особенностях их реализации в вопросительных предложениях / Е.В. Рогозина // Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика. — 2009. — № 1. — С. 90–94.
29. Стрільчук А.В. Параметри організації синтаксичного простору поетичного тексту: синергетичний аспект / А.В. Стрільчук // Іноземні мови у вищому навчальному закладі: теоретичні засади та прикладні аспекти : матер. Всеукр. наук.-теор. конф., 5 квітня 2008 р. — Вінниця : Вид-во ВДПУ, 2008. — С. 58–60.
30. Шатілова О.С. Актуалізація спонукальної модальності в питальних реченнях / О.С. Шатілова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. — 2013. — Т. 21, вип. 19 (3). — С. 193–198.
31. Якобсон Р. Поэзия грамматики и грамматика поэзии / Р. Якобсон // Семиотика. — М. : Радуга, 1983. — С. 462–482.
32. Boyer R. Archetypes // Companion to Literary Myths, Heroes and Archetypes. — L.; N.Y. : Routledge. — 1996. — P. 110–117.
33. Campbell J. The Inner Reaches of Outer Space: Metaphor as Myth and as Religion / Campbell J. — N.Y.; Toronto : Harper and Row Publishers, 1988. — 286 p.
34. Frye N. The Great Code: The Bible and Literature / N. Frye. — Toronto : Academic Press Canada, Cop, 1982. — 261 p.
35. Galperin I.R. Stylistics / I.R. Galperin — [2nd edition, revised.]. — М. : Высшая шк., 1977. — 336 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

36. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. — 2-е изд., стер. — М. : УРСС : Едиториал УРСС, 2004. — 571 с.
37. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. — К. : Вища шк., 1985. — 360 с.
38. Лингвистический энциклопедический словарь [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://lingvisticheskiy-slovar.ru/>
39. Мала філологічна енциклопедія / уклад.: І.О. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. — К. : Довіра, 2007. — 478 с.
40. Русский язык: Энциклопедия / под ред. Ю.Н. Караулова. — М. : БРЭ; ДРОФА, 2003. — 703 с.

41. Українська мова: Енциклопедія / [редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін.]. — К. : «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2000. — 752 с.
42. Энциклопедия символики и геральдики [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.symbolarium.ru/index.php/>
43. Sandburg Carl. The Complete Poems / Carl Sandburg. — San-Diego; N.Y.; L. : Harcourt Brace Jovanovich Publishers, 1970. — 797 p.

В статье систематизированы научные подходы к изучению риторических вопросов в языке и речи, в частности поэтической. Обоснован собственный коммуникативно-прагматический подход к исследованию риторических вопросов в американском поэтическом дискурсе и выявлены их функции, что способствует адекватной интерпретации текста и определению коммуникативно-прагматических свойств риторических вопросов, направленных на обеспечение перлокутивного эффекта, то есть воплощение авторской интенции воздействия на читателя.

Ключевые слова: коммуникативно-прагматические свойства, риторические вопросы, перлокутивный эффект, авторская интенция.

This article presents a systemic survey of scientific approaches to the study of rhetorical questions in language and speech, particularly in poetry. The author's grounding her own communicative and pragmatic approach to the study of the rhetorical questions in American poetic discourse and revealing their functions promote adequate interpretation of the text and the identification of the communicative and pragmatic properties of the rhetorical questions, which ensure the perlocutive effect, i.e. the realization of the author's intention of influencing the reader.

Key words: communicative and pragmatic properties, rhetorical questions, perlocutive effect, the author's intention.

УДК 811.111'371'42

ОСОБЕННОСТИ РЕЧЕВОГО АКТА УГРОЗЫ В РАННЕОВОАНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ И ЕГО РЕАЛИЗАЦИЯ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ДИСКУРСЕ (НА МАТЕРИАЛЕ ТРАГЕДИЙ В. ШЕКСПИРА)

Ветров А.И.,

Киевский университет имени Бориса Гринченко

В этой статье рассматривается комплексный анализ менасива (речевого акта угрозы) в художественном дискурсе с позиций лингвистической прагматики; особенности коммуникативно-прагматической структуры художественного текста и специфика его конструктивной организации, способствующие процессу воздействия дискурса на читателя; сущностные признаки анализируемого речевого акта, а также стратегии и средства реализации речевого акта угрозы в дискурсе.

Ключевые слова: теория речевых актов, художественный дискурс, менасив, косвенные и прямые речевые акты.

Художественный дискурс несет на себе печать культуры определенного этапа в истории общества и языка. Необходимым для понимания процесса актуализации именно художественного текста будет выделение непосредственно специфики и параметров его организации, отличающихся от любого другого текста.

Как утверждает Т.А. ван Дейк, неверно было бы рассматривать художественное произведение только как совокупность определенных дискурсов, уникальность и своеобразие которых обоснованы исключительно их лингвистическими признаками. Зачастую художественные произведения по своим языковым, грамматическим и семантическим признакам несущественно отличаются, а иногда и вообще никак не отличаются от других типов дискурсов. При определении понятия художественного дискурса важнейшую роль играют не эти признаки, а непосредственно его прагматические функции.